

(за професійним спрямуванням). Ми визначили теоретичні засади впровадження цих технологій, практичні напрями їх застосування в навчальному процесі. Нами було проведено цикл занять із застосуванням елементів проблемного навчання і підтверджено, що впровадження таких технологій у практичну діяльність має значний позитивний вплив на процес формування загальної культури студентів фахової підготовки майбутніх учителів технологій ВНЗ.

Використана література:

1. Сакун В. А. Организация и методика профессионального обучения / В. Сакун. – М.: ФОРУМ-ИНФРА-М, – С. 133-138.
2. Дарійчук Л. Система освіти в Україні: реформування чи оновлення? / Л. Дарійчук // Вища школа. – 2004. – М. 1 – С. 29-40.
3. Трайнев В. А. Менеджмент и маркетинг в образовании, науке и производстве и его информационное обеспечение / под общ. ред. проф. В. А. Трайнева / Трайнев В. А., Дмитриев С. А., Пинчук И. И. – М.: Издательско-торговая корпорация “Дашков и Ко”, 2008. – 268 с.
4. Довідник з підготовки фахівців / уклад.: В. Бабак, М. Кулик, А. Полухін. – К.: НАУ, 2004. – 342 с.
5. Модернізація системи вищої освіти: соціальна цінність і вартість для України: монографія / Серія: “Модернізація вищої освіти. Світоглядно-педагогічні проблеми”. – К.: “Педагогічна думка”, 2007. – 257 с.

Трегуб О. Д. Методи внедрения проблемного обучения в систему гуманитарно-технической подготовки учителей технологий.

В статье рассматриваются методы внедрения проблемного обучения в систему гуманитарно-технической подготовки учителей технологий. Рассказывается о применении новых методов проблемного обучения на примере дисциплины “Информационно-технические средства обучения”

Ключевые слова: гуманитарно-техническое образование, проблемное обучение, информационно-технические средства обучения.

Tregub O. D. Methods introduction of problem educating in system of humanitarian-technical preparation in teachers technologies.

The methods of introduction of the problem educating of humanitarian-technical preparation of teachers of technologies are examined in the article. Told about application of new methods of the problem educating on the example of discipline “Informatively-technical facilities of educating”.

Keywords: humanitarian-technical education, problem educating, informatively-technical equipments of educating.

**Туташинський В. І.
Інститут педагогіки НАПН України**

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВ

Обґрунтовуються концептуальні положення системи професійної орієнтації. Розкриваються структура системи профорієнтації та напрями її удосконалення в Україні.

Ключові слова: концепція, система, структура системи професійної орієнтації, профільне навчання, професійне самовизначення.

Вступні кампанії до вищих навчальних закладів, під час яких відмічалось масове подання документів випускниками шкіл України відразу до багатьох університетів за різними спеціальностями та ускладнення працевлаштування молодих спеціалістів в умовах зростання конкуренції на ринку праці особливо виразно показали одну з

невирішених наукових і практичних проблем: відсутність системи професійної орієнтації молоді.

Недосконалість професійної орієнтації суттєво впливає на реалізацію планів розвитку особистості, зумовлює розчарування молодих людей у своїх життєвих перспективах, призводить до невиправданих затрат держави на підготовку і перепідготовку спеціалістів та відображається на стані зайнятості в країні. Тому розв'язання проблем професійної орієнтації молоді є одним з найактуальніших завдань педагогічної науки і соціально-економічної практики.

Метою цього теоретичного дослідження є наукове обґрунтування концептуальних засад професійної орієнтації, а завданнями є: розкриття структури системи профорієнтації; виявлення суперечностей в існуючій практиці профорієнтаційної роботи в Україні; визначення нових елементів системи профорієнтації та напрямів удосконалення профорієнтації учнів.

Аналіз останніх досліджень показує, що у вітчизняній педагогічній і психологічній науці напрацьовано значний доробок з питань професійної орієнтації та професійного самовизначення учнів. Приділяється увага також економічним і соціальним аспектам цієї проблеми. Теоретико-прикладну базу сучасних досліджень проблем профорієнтації складають праці вітчизняних та зарубіжних дослідників Л. Авдеева, В. Андріяшина, І. Волощука, А. Киверялга, Є. Головахи, К. Гуревича, Д. Закатнова, І. Зязюна, Л. Йовайші, О. Мельника, Є. Клімова, В. Мадзігона, А. Маслоу, Н. Побірченко, Е. Павлютенкова, М. Піддячого, Н. Пряжникова, В. Рибалки, В. Синявського, М. Тименка, Д. Тхоржевського, Б. Федоришина, С. Чистякової, Б. Янцура та ін.

У різних соціально-економічних умовах система поглядів щодо профорієнтаційної роботи зазнавала значних змін.

Нові концептуальні підходи в профорієнтаційній роботі та в системі трудової підготовки учнів загальноосвітніх навчальних закладів України було розроблено вже в перші роки незалежності України. В них знайшли відображення ідеї гуманізму та демократизації суспільства, зміни в системі освіти та навчальному процесі. Але до цього часу в системі трудової підготовки молоді не подолано суперечності, які виникли в умовах формування ринкових відносин, насамперед між професійними інтересами і намірами учнів та потребами ринку праці.

Вперше за часів незалежності України питання про зміну концептуальних положень профорієнтаційної роботи та трудової підготовки учнів у 1993 році було поставлено на державному рівні тимчасовою робочою групою, яку очолив академік АПН України, професор Д. О. Тхоржевський. Він запропонував розглядати професійну орієнтацію як складову системи трудової підготовки учнів загальноосвітніх навчальних закладів та поставив завдання розробити нові концептуальні положення цієї системи. Завдання було вирішено членами робочої групи, яку склали: А. Вихрущ, Г. Левченко, Б. Терещук, В. Туташинський і висвітлено в Концепції трудової підготовки школярів України [1, с. 7-8].

Однак, у перші роки незалежності нашої держави важко було передбачити, як буде функціонувати система профорієнтації в умовах ринкових відносин, що тільки розпочинали формуватися в Україні. Неможливо було спрогнозувати, якими будуть зміни на ринку праці у наступному столітті. Тому концептуальні засади системи професійної орієнтації в умовах ринкових відносин залишилися недостатньо розробленими. Також не було відображено впливу інформаційно-комунікаційних технологій на зміни ринку праці, професійне самовизначення та процес трудової підготовки учнів. Але вже тоді було очевидним, що в системі професійної орієнтації не повинно бути професійної пропаганди, адміністративного втручання у професійні плани учнів. Профорієнтаційна

робота повинна була стати загальношкільним завданням і організуватися на усіх ступенях навчання, створюючи реальні умови для професійного самовизначення учнів.

Проте, на жаль, і донині система професійної орієнтації в Україні залишається не розгорнутою.

Відповідно до чинної Концепції державної системи професійної орієнтації населення, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 р. № 842 система професійної орієнтації за змістовними напрямками функціонування повинна складатися з таких структурних елементів: професійна інформація; професійна консультація; професійний відбір та професійна адаптація [2].

Професійна інформація має відображати об'єктивні відомості про трудову діяльність, стан, потребу та динаміку ринку праці, зміст і перспективи розвитку сучасних професій, вимоги до особистості, форми та умови професійної підготовки, можливості професійно-кваліфікаційного зростання і побудови кар'єри, що спрямовані на формування професійних інтересів, намірів та мотивації особистості щодо вибору або зміни виду трудової діяльності, професії, кваліфікації, роботи.

У загальноосвітніх навчальних закладах до деякої міри професійна інформація забезпечується в процесі реалізації змісту освітньої галузі "Технології" та під час вивчення інших предметів, факультативів, курсів за вибором тощо [3].

Набагато складніша ситуація в Україні з наданням професійної консультації. Професійна консультація повинна забезпечувати взаємодію фахівця з професійної орієнтації та особистості, оптимізацію її професійного самовизначення на основі виявлення індивідуально-психологічних характеристик, особливостей життєвих ситуацій, професійних інтересів, нахилів, стану здоров'я та з урахуванням потреби ринку праці. Проте фахівців, які можуть забезпечити таку роботу в Україні недостатньо. Не передбачено їх поки що і штатними розкладами загальноосвітніх шкіл.

Не краще й з організацією професійного відбору, що передбачає проведення науково обґрунтованої системи заходів для встановлення професійної придатності особи до провадження певних видів професійної діяльності та посад згідно з нормативними вимогами і визначеним робочим місцем.

Часто проблема профорієнтації, як показують наші дослідження, вирішується методом проб і, на жаль, помилок у процесі професійної адаптації – системи практичних заходів, що забезпечує входження, оволодіння та досягнення особою професійної майстерності у конкретному виді професійної діяльності безпосередньо на своєму робочому місці. Така практика підтверджує недостатню розробку наукових засад професійної орієнтації.

Проведений нами аналіз нормативно-правової бази професійної орієнтації показує, у змісті чинної Концепції державної системи професійної орієнтації населення відсутнє поняття професійного добору.

Професійним добором є профдіагностичне обстеження особистості, спрямоване на визначення найбільш придатної для неї професії [4].

Власне професійна орієнтація як галузь наукового знання виникла з потреби професійного добору працівників.

Наукові основи професійного добору сформулював німецький психолог Г. Мюнстерберг (1863-1916 рр.). Він окреслив експериментальні методики вивчення особистості з метою профдобору [5].

У сучасних умовах професійний добір працівників насамперед є необхідною складовою комплексу профілактичних заходів щодо забезпечення безпеки праці. Від професійного добору працівників залежать життя людей, дотримання правил безпеки, надійність та продуктивність технічних систем. Здійснення профдобору на підприємствах

різних форм власності передбачено Законом України “Про охорону праці” і спрямовано на реалізацію конституційних норм та одного з найважливіших принципів державної політики в галузі охорони праці – пріоритету життя та здоров’я людей [6].

На виконання зазначеного вище закону наказом Міністерства охорони здоров’я та Держнаглядохоронпраці від 23 вересня 1994 р. № 263/121 затверджено Перелік робіт, для яких є необхідним професійний добір.

Отже, нині існує певна законодавча і нормативна база для проведення професійного добору працівників. Проте чинна Концепція державної системи професійної орієнтації населення не передбачає проведення професійного добору. Вона визначає тільки поняття професійного відбору, як науково обґрунтованої системи заходів, що створюють умови для встановлення професійної придатності особи до провадження конкретних видів професійної діяльності та посад згідно з нормативними вимогами і конкретним робочим місцем. Як видно з наведеного визначення поняття “професійний відбір” та “професійних добір” по суті ототожнюються, що створює плутанину в їх застосуванні. У зв’язку з цим необхідно уточнити зміст згаданих понять.

Відповідно до першої редакції Концепції державної системи професійної орієнтації населення, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 1994 р. № 48, професійний добір – це проведення профдіагностичного обстеження особи, спрямованого на визначення конкретної найбільш придатної професії.

Для широкого введення професійного добору в практику професійної орієнтації необхідні не тільки наукове обґрунтування, але й детальна розробка механізму його реалізації у вигляді конкретних заходів.

Основу психофізіологічного професійного добору становить забезпечення адекватності вимог, які висувають фактори умов праці, психофізіологічним можливостям людини. Тому насамперед він повинен супроводжуватися попередніми (під час приймання на навчання, або на роботу), а також періодичними (в процесі навчальної та трудової діяльності) медичними оглядами.

Система професійного добору працівників передбачає визначення контингентів, які підлягають профдобору; обґрунтування вибору методів і критеріїв профдобору; організацію роботи спеціальних кабінетів.

Кожен вид професійної діяльності має свої особливості і вимоги, тому професійний добір має бути диференційованим.

Диференціація професійного добору забезпечує соціальну та економічну ефективність професійної орієнтації, що проявляється в зниженні аварійності та кількості травмованих на виробництві, підвищенні продуктивності праці, зниженні рівня професійних захворювань.

Часто профдобрі збігається з функціональною частиною профконсультації. Такий збіг визначається спільністю методик, що застосовуються у цих елементах системи професійної орієнтації.

Однак, виокремлення системи профдобору в окремий структурний елемент професійної орієнтації є необхідним через специфічну мету профдобору – вирішення питання про можливість реалізації професійного самовизначення.

У розвинутих країнах світу проблему “людського фактора” на виробництві вирішують за допомогою профдобору, результатом якого є висновок психофізіологічної експертизи. Наприклад, Міністерством праці США було створено 1200 державних центрів профорієнтації і профдобору, які щороку обслуговують понад мільйон молодих американців [7].

Повертаючи поняття “професійний добір” у систему понять професійної орієнтації, ми розкриваємо його як процес добору для людини такої професії, що найбільшою мірою

відповідає інтересам, здібностям, стану здоров'я цієї людини.

За метою, змістом і результатом професійної роботи профдобр протистоїть профвідбору. У випадку профдобр це зіставлення набуває такого змісту: з одного боку – людина з її інтересами, здібностями, потребами, намірами, домаганнями, а з іншого – множина професій, з яких потрібно виокремити одну, яка відповідає покликанню цієї людини.

У разі профвідбору з одного боку розташована конкретна професія зі своїми вимогами до психологічної сфери особистості, з іншого – певна множина людей, зацікавлених у здобутті професії, з яких потрібно вибрати лише тих, хто задовольняє вимогам даної професії. Тобто у випадку профдобр здійснюється вибір найбільш підходящої професії, а у другому – вибираються відповідні для професійної діяльності люди.

Професійний добір має передувати ще одному елементу системи профорієнтації, необхідність у якому з'явилася з переходом до профільного навчання, – профільній орієнтації, тобто наданню психолого-педагогічної допомоги учням у прийнятті рішення щодо вибору профілю навчання та створення умов для готовності підлітків до соціального, професійного і культурного самовизначення.

Профільне навчання дає змогу обрати пріоритетну галузь для глибшого вивчення, опанування циклу, групи, сукупності предметів на взаємодоповнювальній і підтрмуючій основі та за наявності відповідних умов може поєднуватися з первинним професійним навчанням.

Взаємний зв'язок між професійною інформацією, професійною консультацією, профдобр, профільною орієнтацією, профвідбором та професійною адаптацією у системі професійної орієнтації має певні особливості, що впливають із завдань і логіки побудови процесу. Тільки за умов цього зв'язку стає можливим підібрати для людини такий вид професійної діяльності, в якому особистість максимально реалізує свої здібності.

Професійна орієнтація, як зазначає М. Піддячий [8], залежить від простору, в якому вона функціонує. Розгортаючись в системі середньої освіти, система професійної орієнтації є невід'ємною її складовою, а також частиною загальної системи соціальної орієнтації особистості в структурі продуктивних сил і виробничих відносин.

Водночас професійна орієнтації є підсистемою більш загальних систем загальноосвітньої, трудової та професійної підготовки.

Висновки. Як показують результати проведеного дослідження з метою удосконалення системи профорієнтації в Україні насамперед необхідно:

- розробити нову Концепцію системи професійної орієнтації в Україні;
- сформуванати державне замовлення на підготовку спеціалістів з професійної орієнтації;
- забезпечити координацію профорієнтаційної роботи з учнями;
- організувати проведення системної профорієнтаційної роботи у навчальних закладах та розвиток мережі різнопрофільних шкіл;
- відновити кабінети профорієнтації та провести модернізацію навчально-матеріальної бази трудової підготовки молоді.

Проведене теоретичне дослідження охоплює систему поглядів, які стосуються першочергових заходів з розгортання системи профорієнтації в Україні. Наступними кроками у цьому напрямку повинні стати розробка нових нормативно-правових актів з питань профорієнтації та організації профорієнтаційної роботи на загальнодержавному і регіональному рівнях.

Використана література:

1. Концепція трудової підготовки школярів України // Освіта. Спецвипуск-посібник. – 1993. – № 228 (4320). – С. 7–8.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 р. № 842 “Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення” [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-%D0%BF> (дата звернення 10.01.2012).
3. Державний стандарт базової і повної середньої освіти // Освіта України. – 2004. – № 5 (500). – С. 1-13.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 1994 р. № 48 “Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-%D0%BF> (дата звернення 11.01.2012).
5. Мюнстерберг Б., Бехтеров В. и Меде Г. Сборник статей по прикладной психологии. – М.: Государственное техническое издательство, 1922. – 124 с.
6. Закон України “Про охорону праці”. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2694-12> 25.06.2011 (дата звернення 12.02.2012).
7. Мадзігон В. Н. Продуктивная педагогика. Политехнические основы соединения обучения с производительным трудом : монография. – К. : Педагогічна думка, 2007. – 360 с., рис., табл.
8. Піддячий М. І. Підготовка старшокласників до професійної діяльності в умовах профільного навчання : монографія. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 228 с., іл.

Тумашинский В. И. Концептуальные основы профессиональной ориентации в системе общего среднего образования Украины.

Обосновываются концептуальные положения системы профориентационной работы в Украине. Раскрываются структура системы профориентации и направления её совершенствования в Украине.

Ключевые слова: *концепция, система, структура системы профессиональной ориентации, профильное обучение, профессиональное самоопределение.*

Tumashinskiy V. Conceptual principles of professional orientation in the system of secondary education of Ukraine.

It is grounded the conceptual principles of system of professional orientation work in Ukraine. It is covered the structure of professional orientation system and the direction of its improvement in Ukraine.

Keywords: *conception, system, structure of system of professional orientation, profile education, professional self-definition.*

Філонич О. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті дається визначення поняття “інновація”, “інноваційні педагогічні технології”. Розкриваються основні методологічні вимоги, яким повинна відповідати педагогічна технологія. Аналізуються основні групи інноваційних педагогічних технологій, які підвищують якість підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів.

Ключові слова: *інновація, інноваційні педагогічні технології, якість підготовки спеціалістів, інформаційна компетентність, новаторство, творча індивідуальність.*

Сучасність ставить перед педагогічною освітою особливі завдання і, в першу чергу, ставить завдання підготовки професіонала в освітній галузі, педагога-майстра, педагога-гуманіста. Модель педагога ХХІ століття передбачає передусім професійну, компетентну,